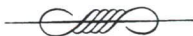

MOLNÁR GÁBOR¹

Gerillák nyomában

A kolumbiai gerillaháborúkról

Kolumbia vonatkozásában él a „veszélyes ország” képének sztereotípiája. Ennek részeként jelenik meg az „erőszakos ország” fogalma, ami szintén él a köztudatban. Érdeemes azonban közelebbről is megvizsgálni azt a valóságot, ami ezeknek a kifejezéseknek a háttérében található.

Mint ismeretes, több erőszakhullám is volt Kolumbiában. De ha az amerikai kontinens történelmét tanulmányozzuk, akkor láthatjuk, hogy egész Latin-Amerikára, sőt Észak-Amerikára is jellemezőek az „erőszakhullámok”. Így, az erőszak és a háború nem csak Kolumbia társadalmát sújtja, mégis gazdasági, szociális és morális vonatkozásai már évtizedek óta az érdeklődés középpontjába helyezik ezt a polgárháborút.

Kolumbiában a XX. század elején, az első fegyveres harcok a két tradicionális párt tagjai, a liberálisok és a konzervatívok között elmélyülő összetűzések voltak. Később azonban enyhülés volt tapasztalható, de 1948-tól 1965-ig a „Nagy Erőszak Korszaka” végképp vérbe borította az ország hegyláncait és síkságait. Az összecsapások 1948-ban kezdődtek, amikor a választások előtt Jorge Eliecer Gaitán esélyes liberális elnökjelöltet, aki a szegény osztályokat mobilizálta az oligarchák ellen, meggyilkolták.² Ezzel háromszázezer ember életét követelő polgárháború kezdődött és a konzervatívok megtorlásaira válaszul az elkövetkező évek során megszülettek az első liberális és kommunista alapokon szerveződő gerilla mozgalmak csírái.

A tulajdonképpeni mai gerillaharcok kezdete 1958-ra vezethető vissza, amikor a két tradicionális nagy párt, a liberális és a konzervatív, végül osztozott a hatalmon, de a kis pártok érdekeit nem vette figyelembe

ezért azok kiszorultak abból. A hatalom nélkül maradt kisebb politikai csoportok szervezték meg az akkori gerilla mozgalmak magját. 1964-ben kommunisták szervezésében megszületett a FARC, a Kolumbiai Forradalmi Erők. Jacobo Arenas és Manuel Marulanda (Tirofijo)³ vezetésével nyolc, egyenként közel Magyarországnyi megyében tevékenykedtek már a megalakulás évétől kezdődően. 1966-ban megváltoztatták a nevüket, FARC-EP-re, azaz, Néphadsereg-re. Hatvan fronton, vagyis különböző helyen, harcolnak jelenleg is, frontonként legalább száz harccsal. A nyolcvanas évek elejétől erősödtek meg és Tirofijo vezetésével a szocializmusért küzdenek ma is. Komoly stratégiai terveik vannak a társadalom megreformálására. Közvélemény kutatások szerint, jelenleg a lakosság négy százaléka támogatja szervezetüket.

Később, 1965-ben a kubai forradalom hatására született meg – egy másik gerilla csoport – az ELN (Nemzeti Felszabadítási Hadsereg), mai nevén Unión Camilista – ELN (az elnevezés Camilo Torresre utal), ami jelenleg már ötezer gerillát számlál a soraiban. A megalakulása után egy évvel gyilkolták meg Camilo Torrest, egy gerilla papot, aki nemzedékek példaképévé vált.⁴ Che Guevarához hasonlóan, mindketten haláluk után váltak igazán ismertté és népszerűvé. Érdekessége a dolognak, hogy 1999-ig egy spanyol pap, Manuel Perez irányította

ezt a felkelő csoportot. 1967-ben az arab – izraeli konfliktus hatására született az EPL (Felszabadítási Nép Hadsereg), maoista és marxista – leninista ideológiai alapokon és háromezer harcossal. De az EPL 1970-ben, beépült az ekkor alakult M-19 (Movimiento -19, vagyis a „19-es Mozgalom”) gerilla mozgalomba.⁵ Később ez utóbbi szervezetből politikai párt lett, vagyis az ország politikai életének legális szereplőjévé vált. Az előzőeken kívül a PRT (el Partido Revolucionario de los Trabajadores), az MQL (el Movimiento Quintín Lame) voltak azok a gerillacsoportok, amelyek a hetvenes-nyolcvanas évek folyamán politikai pártokká alakultak.

A gerillákról sokféle elképzelés él a köztudatban. Vannak, akik jelentéktelen harcosoknak tartják őket, mások elit alakulatoknak, akik reális cél nélkül harcolnak. A valóságban a gerillák nagyon jól megszervezett és felszerelt specialisták, akik néhány ezren képesek eséllyel felvenni a harcot a többszörös túlerővel szemben, különösen akkor, ha saját harcmezejükön vannak, vagyis a több ezer méteres Andokban és az őserdőben.

A gerillákon kívül, más szereplői is vannak a dél-amerikai országban zajló polgárháborúnak. A félkatonai szervezetet (paramilitares), ami 1997-től hivatalosan az AUC (Autodefensas Unidas de Colombia – Kolumbia Egyesült Önvédelmi Szervezetei) nevet vette fel, a Casta o testvérek alapították az 1960-as évek végén, de a háttérben USA tanácsadók is támogatták a megalakulást. A nyolcvanas években szolgálatokat végeztek a drogbáróknak is. A Casta o testvérek apját a FARC ölte meg, ezért örök bosszút fogadtak ellenük, ami egy „konfliktuson belüli konfliktust” hozott létre. Körülbelül ötezer tagjuk van. Céljuk annak megakadályozása, hogy a civil lakosságból gerillák váljanak. Erre a legegyszerűbb módszer azok legyilkolása. Ezek a félkatonai csoportok elsősorban a nagybirtokosok érdekeit tartják szem előtt, de állítólag Pablo Escobarral is jó viszonyban

voltak.⁶ Közben teltek az évek, a harcok pedig hol erősebben, hol gyengébben lángoltak fel az eltérő érdekekért küzdők között. Azonban, 1982-ben Belisario Betancour konzervatív államelnök, egyedülálló kezdeményezéssel állt elő: „Békét csinálni”. Egy évvel később a FARC–EP és az M-19 közösen tárgyalt a kormánnyal a békéről és még ebben az évben aláírták a tűzszüneti egyezményt. A kormány egy sor gazdasági, politikai és szociális reformot kezdett el megvalósítani és egy évet adott a gerilláknak, hogy politikai formát vegyen fel a szervezetük, vagyis legális párttá váljanak.

Az 1985-ös választásokon a FARC–EP, az UP-vel (Hazafias Unió) indult a választásokon. Több képviselő és szenátorjelöltjüket választották meg. Ez az eredmény újfent brutális erőszakhoz vezetett, mivel politikai ellenfeleik több mint négyezer aktivistáját gyilkolták meg néhány hét leforgása alatt.

1989-ben az M-19, politikai párttá szerveződött (Demokratikus Szövetséggé, rövidítve AD) több kisebb gerilla csoporttal együtt. Azonban a FARC–EP, ELN és az EPL-ből maradt mozgalmak folytatták a korábban megkezdett gerillaharcot. Így, Cesar Gaviria elnök,⁷ aki később az Amerikai Államok Szervezetének is éveken keresztül elnöke volt, újból háborút hirdetett 1990-tól.⁸ Később, Ernesto Samper, a következő periódus elnöke, sem tudott megoldást találni a helyzetre. Sőt, a belső konfliktus elmélyült, bevonva abba a kokaintermesztésből élő parasztokat is. 1998-ban Andrés Pastrana államelnök, a nemzeti és nemzetközi politikai körökben jelentkező feszültségek ellenére dialógust kezdeményezett a legnagyobb gerilla szervezettel, a FARC–EP-vel és egy Svájc nagyságú területet, a gerillákkal kölcsönös megegyezésben demilitarizáltak.⁹ Ekkor, a televízió híradásai arról tudósítottak, amint Pastrana elnök az erdők mélyén tárgyalt Tirofijo-val, a FARC vezérével. Amint tudjuk, sajnos igen megkérdőjelezhető ered-

mények születtek ezekből az erőfeszítések-ből, hasonlóan az ELN-el tervezett dialógushoz.

Természetesen, ezek az egymás és a katonaság ellen küzdő csoportok a hivatalos jogi kereteken kívül állnak. Sokszor a civil társadalom, az „áldozati bárány”, szenved legtöbbet a polgárháborúban. Az állam, még Pastrana elnök kormányzása alatt, a „Kolumbia terv”-et¹⁰ dolgozta ki a problémák megoldására. De nem volt egyértelmű a stratégia, ugyanis két lehetőséget tartalmaz a terv. Az egyik a háborús konfliktus folytatását feltételezi, a másik békés párbeszédet propagálja – mindkettő az USA szerepvállalásával. Az USA csak ennek a tervnek a megvalósítására 934 millió dollár vissza nem térítendő támogatást adott az országnak.

2003. szeptember 11. után a kolumbiai gerilla szervezetek felkerültek az Egyesült Államok által legveszélyesebbnek ítélt terrorcsoportok listájára. Korábban a gerillák a kommunizmus rémének megtestesítői és terjesztői voltak. Most terroristákká váltak, igazodván az USA uralta világban éppen aktuális globális politikai és védelmi stratégiához.

Az a tény, hogy Kolumbiában évtizedeken keresztül nem tudták felszámolni ezt a belső konfliktust, mostanra több szakértő véleménye szerint annak köszönhető, hogy a háború sokaknak egy nagyon jól kifizetődő „üzletet” (nyereséget, megélhetést, bevételt stb.) jelent. Dollármilliók érkeznek külföldről, a háború okozta károk orvoslására vagy a konfliktus fenntartása céljából. Ez tízezreknek ad biztos munkát, úgy a menekültekkel dolgozó szervezeteknek, kórházaknak, mint a fegyverkereskedelemből, drogkereskedelemből élőknek stb. A gerillák fő anyagi bázisa a drogkereskedelemből és az emberrablásokból származó bevételek. Ezek dollármilliókat jelentenek – természetesen naponta!

Ugyanakkor, nem szabad elfelejteni azt sem, hogy Kolumbia földrajzi szempontból stratégiai helyen fekszik, Észak és Dél-Amerika határán, a Csendes Óceán és a Karib-

tenger térségében, nemesfémekben, kőolajban, smaragdiban, biológiai sokféleségben gazdag területen. Ez a földrajzi és természeti meghatározottság a történelmi, politikai és gazdasági okokkal szorosan összefonódva közrejátszik a konfliktus több évtizedes fejlődésében.

Mégis, az „erőszakos és veszélyes ország” képe az emberek tevékenységéhez kapcsolódik, végső soron az emberekhez köthető, hiszen, a természeti–történelmi meghatározottságon túl, ők azok akik „létrehozzák” megvalósulásának feltételeit. Így, ők lehetnek azok is – külső és/vagy belső segítséggel – akik megváltoztatják azt.

JEGYZETEK

¹ A szerző több évig (1998–2003) végzett kutatói munkát Kolumbiában, a Pontificia Universidad Javeriana, Szociálpszichológia és Nemzetközi kapcsolatok tanszékein, jelenleg PhD tanulmányokat végez a PTE Földtani Doktori Iskolájában.

² ALAPE, ARTURO: *El Bogotazo, memorias del olvido*. Bogotá, 1983, Pluma. xxvii, 653 p.

³ ALAPE, ARTURO: *Tirofijo : los sueños y las montañas 1964–1984*. Santa Fé de Bogotá, 1994, Planeta.

⁴ GUSTAVO PÉREZ RAMÍREZ: *Camilo Torres Restrepo: profeta de nuestro tiempo*. (colaboración de Jaime Díaz Casta eda, aporte de Fernando Torres Restrepo). Santafé de Bogotá, 1996, Indo-American Press Service.

⁵ CASTRO CAYCEDO, GERMÁN: *Del ELN al M-19: once años de lucha guerrillera*. Bogotá, Colombia, 1980, C. Valencia Editores.

⁶ CAÓN M., LUIS: *El patrón : vida y muerte de Pablo Escobar*. 1994, Editorial Planeta.

⁷ Részletesebben ezt az időszakot lásd in: AHUMADA, C.: *El modelo neoliberal y su impacto en la sociedad colombiana*. 1996, Bogotá, El Ancora editores.

⁸ Gaviria úgy lett elnök az 1990-es választásokon, hogy az eredeti elnökjelöltet, Galánt Soachában meggyilkolták. Gaviria volt a meggyilkolt elnökjelölt kampány főnöke.

⁹ AMNESTY INTERNATIONAL: *Amnesty International Report 2002*, London, United Kingdom.

¹⁰ Departamento Nacional de Planeación, 2000.: *El Plan Colombia*. Bogotá, Colombia.